

ISU

INTERNATIONAL SCIENTIFIC UNITY

4th International Scientific and Practical Conference
**«The Future of Science, Technology and
Economy»**

Collection of Scientific Papers

April 8-10, 2026
Sofia, Bulgaria

7. Minner, D. D., Levy, A. J., & Century, J. (2010). Inquiry-based science instruction: What is it and does it matter? *Journal of Research in Science Teaching*, 47(4), 474–496.
8. Windschitl, M. (2003). Inquiry projects in science teacher education. *Science Education*, 87(1), 112–143.
9. Makransky, G., & Lilleholt, L. (2018). A structural equation modeling investigation of the emotional value of immersive virtual reality in education. *Educational Technology Research & Development*, 66(5), 1141–1164.
10. Potkonjak, V., Gardner, M., Callaghan, V., Mattila, P., Guetl, C., Petrović, V., & Jovanović, K. (2016). Virtual laboratories for education in science, technology, and engineering: A review. *Computers & Education*, 95, 309–327.
11. Civelek, T., Boz, N., & Uzuntiryaki, E. (2014). Effects of a haptic augmented simulation on K-12 students' achievement. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 10(6), 565–574.
12. Sadeh, I., & Zion, M. (2009). The development of dynamic inquiry performances within an open inquiry setting: A comparison to guided inquiry setting. *Journal of Research in Science Teaching*, 46(10), 1137–1160.

ЕВОЛЮЦІЯ СЛОВОТВІРНИХ ТЕРМІНОНАЙМЕНУВАНЬ У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ОПИСІ Л.А. БУЛАХОВСЬКОГО

Денисовець Ірина Вікторівна
кандидат філологічних наук, доцент
Кафедра психології та педагогіки
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

Анотація: у науковій розвідці проаналізовано еволюцію словотвірних термінонайменувань у лінгвістичному описі Л.А. Булаховського на матеріалі «Загального курсу української мови» (1929–1930) та «Курсу сучасної української літературної мови» (1951). Простежено особливості формування та розвитку термінологійної дериваційної системи в контексті української мовознавчої традиції першої половини ХХ століття. Виявлено основні тенденції в номінації словотвірних понять, зокрема співіснування питомих українських і запозичених латинських термінів, варіантність найменувань, уживання описових терміносполук, а також поступову стандартизацію термінного словотвірного апарату. Особливу увагу зосереджено на термінах для позначення афіксального словотворення, складання та абревіації. З'ясовано, що в ранніх працях переважають питомі українські відповідники та описові конструкції, тоді як у пізніших виданнях спостережено систематизацію й унормування словотвірної термінології відповідно до розвитку української лінгвістичної метамови.

Доведено, що лінгвістичний опис Л.А. Булаховського репрезентує важливий етап становлення української дериватологічної терміносистеми.

Ключові слова: словотвір, термінонайменування, лінгвістичний опис, Л.А. Булаховський, терміносистема, еволюція термінів.

Науковий доробок Л.А. Булаховського та праці, створені в колі його лінгвістичної школи, становлять важливий етап у формуванні української мовознавчої термінології загалом і терміносистеми словотвору зокрема. У цих виданнях відбито ранній період осмислення словотвору, коли він ще не набув окремішнього статусу, а його поняттєвий апарат лише виформовувався. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває простеження еволюції словотвірних понять, зміни ступеня їхньої термінної усталеності, а також уточнення обсягу й змісту окремих термінономінацій.

Аналіз дериваційних термінонайменувань у працях 1929–1930 та 1951 років уможливує виявлення не лише особливостей розвитку поняттєвого апарату, а й характерних рис становлення української лінгвістичної метамови першої половини ХХ століття. Увагу привертає співіснування питомих українських назв із пізніше усталеними інтернаціональними термінами латинського походження, а також послідовний, етапний перехід від описових найменувань до системно впорядкованої термінології.

Метою наукової розвідки є аналіз словотвірних термінонайменувань у мовознавчій спадщині Л.А. Булаховського, з'ясування особливостей їх функціонування, семантичного наповнення та еволюції від раннього етапу опису словотвору до формування більш усталеної термінологічної системи в пізніших працях.

У 20–30-х роках ХХ століття українське мовознавство ще не мало окремих спеціальних видань, предметом яких був би словотвір як самостійний об'єкт наукового аналізу. Натомість опис словотвірних явищ української мови цього періоду зосереджено переважно в навчально-наукових курсах за редакцією Л.А. Булаховського, серед яких важливе місце посідають «Підвищений курс української мови» (автор розділу «Словотвір» – К. Німчинов) та «Загальний курс української мови» (автор розділу «Словотвір» – М. Перегінєць). Зокрема, у праці «Загальний курс української мови» (1929–1930) словотвір ще представлено як підрозділ у межах морфології, що відображає тодішню традицію опису мовної системи. Це засвідчує дефініція: «Зміна окремих слів значінням або його відтінками в зв'язку із зміною тих чи інших звукових частин цих слів (суфікси, префікси) зветься словотвором, а суфікси й префікси – засобами словотвору або несинтаксичними формами» [1, с. 107]. У наведеному формулюванні простежуємо ранню спробу чіткого термінного окреслення словотвору, де ключовими стають терміни словотвір та засоби словотвору.

Водночас уже на цьому етапі з'являється базова для дериватологічної теорії опозиція, пор.: «У всіх словах, що мають формальні елементи, розрізняємо два типи основ: первісну й витворну» [1, с. 107]. Терміни первісна основа і витворна основа репрезентують ранній український відповідник сучасної словотвірної опозиції твірна / похідна основа.

Одним із ключових у словотворі сучасної української літературної мови є термінонайменування понять у галузі систематизації похідних одиниць і словотвірних процесів, зокрема терміни на означення способів словотворення (словотвору). Їх опис у ранньому курсі за редакцією Л.А. Булаховського характеризується почерговим уживанням питомих українських назв, термінів-латинізмів й описових конструкцій. Зокрема, способи словотворення окреслено так: «Вростання словництва відбувається, отже, різними способами: а) нові слова з новими значіннями та найрізноманітнішими їхніми нюансами (відтінками) творяться із старих слів, що були вже або й залишаються в ужитку через додаток до них тих чи інших суфіксів (наростків) або префіксів (приростків); б) через сполучення декількох основ у одне ціле (словоскладання)» [1, с. 103]. Тут фіксуємо такі термінонайменування: суфікси (наростки), префікси (приростки), словоскладання. Особливістю є паралельне вживання терміна латинського походження і питомого синонімічного відповідника, що засвідчує одночасне прагнення реалізації національної термінологійної норми та інтеграції української мовознавчої царини в міжнародний науковий обшир.

У «Курсі сучасної української літературної мови» за редакцією Л.А. Булаховського 1951 року ця система вже набуває значно більшої впорядкованості: способи словотворення номіновано узагальнювальним терміном засоби словотвору, серед яких виокремлено суфіксацію, префіксацію і засіб творення складних слів, до якого зараховано й аббревіацію [2, с. 344]. Схарактеризовано суфікси й префікси за частиномовною належністю [2, с. 348–420]. Отже, простежуємо перехід від описових формул до стандартизованої наукової термінології.

Для позначення різновидів афіксального словотворення, зокрема префіксації, у працях Л.А. Булаховського синонімічно функціонують латинізми й питомі назви, що засвідчує одну з типових рис терміносистеми раннього періоду, пор.: «Префіксальні словотвори» [1, с. 131]. «Найголовніші формальні відміни такі: префіксація (приросткування) основ недоконаного виду. Префіксація становить найголовнішу, найістотнішу різницю між доконаним та недоконаним видами» [1, с. 132]. Подібну тенденцію констатуємо й у називанні суфіксальних елементів, пор.: «Описуючи прикметникові наростки, простежимо по змозі рівнобіжно й умови значіннєвої плинності прикметників з однаковим формальним елементом» [1, с. 122]; «Цю тямову категорію прикметникових форм творять такі суфікси» [1, с. 125]. Термін наростки функціонує як національний відповідник терміна суфікси.

У підрозділі про спосіб складання не зафіксовано сучасних термінів, зокрема композит, проте матеріал про складні деривати засвідчує обґрунтованість думки, що система назв, пов'язаних зі словоскладанням, є особливо розгалуженою, пор.: «Словотворчий фактор мови, правда, меншої ваги, ніж префікси та суфікси, становить також і словоскладання» [1, с. 139]. Доволі ємним та структурованим є і витлумачення терміна складання, проілюстроване прикладами: «це сполучування двох або декількох слів, як формальних виразників якогось складного уявлення в одне складне слово, напр.: Великдень, століття, пройдисвіт» [1, с. 139].

На особливу увагу заслуговують питомі терміни на означення дериватів, що постали на основі складання (зложення й зрості), зокрема їх диференційовано на такі типи: «Залежно від форми першого члена всі складні слова поділяються на дві групи: 1) коли перший член виступає лише в формі своєї основи, то таке слово зветься зложенням, напр.: свинопас, добробут; 2) коли перший або обидва члени складеного слова виступають з готовими флексійними формами (що означають зв'язок поміж словами), то такі зложені слова зуться зростями, напр.: жалюгідний, семилітка» [1, с. 139]. У цьому контексті засвідчуємо високий ступінь деталізації термінології, а також прагнення до внутрішньосистемної класифікації складних утворень. За структурою, відповідно до частиномовної належності першого й другого члена, виокремлено такі типи зложених (складних) слів: «а) перший член зложення є іменник, прикметник: коновод, суховій; б) перший член зложення є дієслово (переважно у формі наказового способу): горицвіт, перекотиполе. Другий член зложення буває: а) або тотожній з відповідною іменниковою, прикметниковою та дієслівною формою: пройдисвіт, білоголовий; б) або другий член зложеного слова – тотожній з основою відповідного іменника, прикметника та дієслова: людод, рукопис, листопад» [там само].

Описано у «Загальному курсі української мови» (1929–1930) в підрозділі про спосіб складання й аббревіацію: «Скорочення (аббревіатури). Прийшов в українську мову новий штучний тип словотвору – творення через складання» [1, с. 139]. Представлено механізм творення аббревіатур: «Цей спосіб творити слова характеристичний ось яким рисам: скорочення двох, трьох або більше слів ув одне зложене через послідовне складання перших складів відповідних слів, напр.: Дніпрельстан (Дніпровська електрична станція)» [1, с. 140] та виокремлено їхні типи, проте не номіновано їх сучасними термінами, пор.: «Під впливом цього способу скорочення, що до деякої міри нагадує собою складання основ, скорочення ішло далі: а) творення скорочених слів за першими літерами відповідних повних слів: ВКП; б) творення скорочених слів за початковими звуками відповідних повних слів: НЕП [там само].

У «Курсі...» (1951) термінологія суттєво деталізується: аббревіатури (або складноскорочені слова) витлумачено як окрему групу складних слів, де виступають не цілі основи окремих слів, а різнотипні їх скорочення. Виокремлено три основні типи аббревіатур: часткові, ініціальні і комбіновані [2, с. 424–425].

Отже, аналіз словотвірних термінонайменувань у мовознавчій спадщині Л.А. Булаховського засвідчує послідовну еволюцію української дериватологічної терміносистеми від описовості та варіантності до поняттєвої чіткості й системності. Особливостями термінонайменувань у ранніх працях за редакцією Л.А. Булаховського є синонімічне послуговування питомими українськими й запозиченими латинськими термінами (наросток – суфікс, приросток – префікс, приросткування – префіксація), використання описових терміносполук, характерних для раннього етапу становлення словотвірної термінології, чітка семантико-структурна класифікації дериватів, що постали на ґрунті складання. Пізніше, у «Курсі...» (1951), зафіксована поступова

стандартизація словотвірного термінного апарату, розширена й деталізована класифікація способів словотворення, зокрема в описі аббревіації.

Словотвірна термінологія в працях Л.А. Булаховського репрезентує важливий етап формування української лінгвістичної метамови, де відбито як національні пошуки терміна, так і загальноєвропейські тенденції наукової стандартизації.

Список використаних джерел

1. Булаховський Л. Загальний курс української мови. Лекції VI–VII. Харків: Видання Всеукраїнського Заочного Інституту Народної Освіти, 1929–1930. С. 101–144.
2. Курс сучасної української літературної мови. За ред. Л.А. Булаховського. Київ: Радянська школа, 1951. Т. 1. 520 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Галас Анатолій Віталійович

аспірант

Кафедра інформатики та методики її навчання
Тернопільський національний педагогічний університет
імені В. Гнатюка, Україна

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток цифрових технологій у галузі охорони здоров'я зумовлює необхідність кардинального переосмислення підходів до підготовки медичних фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Впровадження електронних медичних записів, телемедичних систем, штучного інтелекту в клінічну практику формує принципово нові вимоги до компетентнісного профілю випускників медичних коледжів [4; 5]. Відповідно до даних аналітичних досліджень JMIR та Lancet Digital Health, понад 70 % медичних працівників не мають достатнього рівня цифрових компетентностей для ефективної роботи в умовах цифрового охорони здоров'я [5; 10]. Натомість педагогічна наука ще не виробила системного, науково обґрунтованого підходу до педагогічних умов реалізації цифрової трансформації саме у медичних коледжах України — закладах, що готують понад 60 % від загальної кількості медичного персоналу країни [8; 9].

Мета та завдання. Метою наукових тез є теоретичне обґрунтування педагогічних умов реалізації цифрової трансформації у медичних коледжах України в контексті сучасних викликів і перспектив. Для досягнення мети визначено такі завдання:

- 1) проаналізувати міжнародні рамки цифрових компетентностей у контексті медичної освіти;
- 2) виявити специфіку цифрової трансформації вітчизняних медичних коледжів;